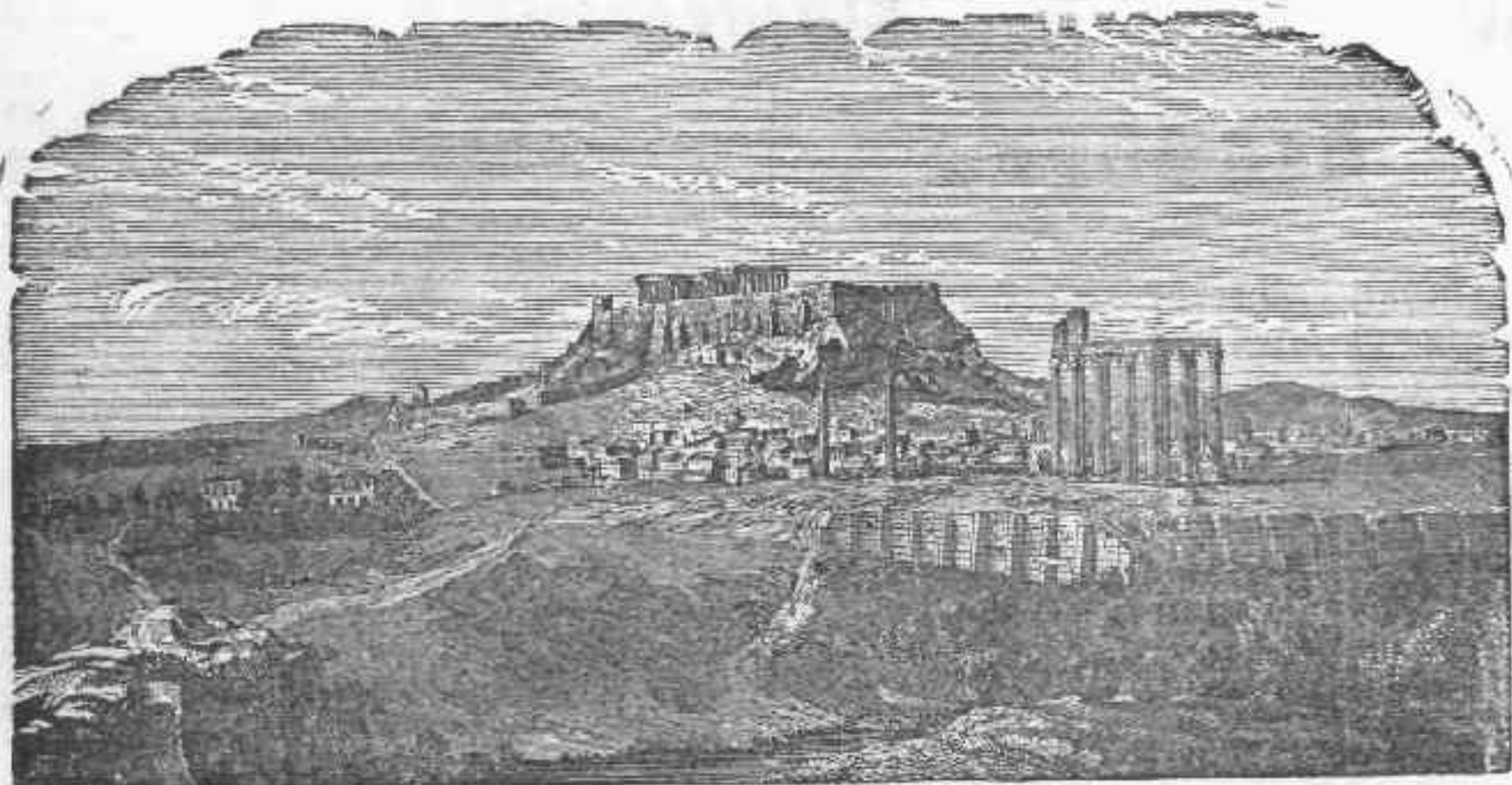

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1861.

ΤΟΜΟΣ ΙΒ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 278.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗ ΛΥΣΕΙ (1).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἡ κοινωνία τοῦ μεταίωδος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Τὰ τῶν γυναικῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα.

Α'.

Μόρφωσις τῆς νέας κοινωνίας.

—ooo—

Διηγήθημεν τὴν θέσιν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τῶν βαρβάρων· ἀλλ' αὕτη ἐτροποποιήθη ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως. Οἱ Ἰβηρες, οἱ Γάλλοι καὶ μέρος τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τοσοῦτον μεταβλήθησαν ὑπὸ τοῦ λατινικοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε ὅτε ἡ αὐτοκρατορία προσεβλήθη πανταχόθεν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἡ Ἰσπανία, ἡ Γαλατία καὶ πολλὰ ἐπαρχίαι γερμανικαὶ εἶχον παραδεχθῇ ἐντελῶς τὰς ἐξεις, τὰς ιδέας καὶ τοὺς νόμους τῶν Ῥωμαίων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ ιδέαι καὶ οἱ νόμοι δὲν ἦσαν, ὅσον ἐνομίζετο, πολλὰ διάφοροι τοῦ δικαίου τῶν βαρβάρων (2). Αἱ γυναῖ-

κες ἐλογίζοντο ὡς πράγματα, ὥστε καὶ ἂν ἄλλο δικαίωμα δὲν εἶχέ τις, ἐδύνατο νὰ ἀπαιτήσῃ αὐτὰς εἴτε κατὰ τὸ ἔθος (usus) εἴτε ὡς ἐξουσιᾶσαι αὐτῶν ἐπὶ ἑν ἔτος, καὶ νὰ φονεύσῃ μάλιστα αὐτὰς ἐνεκα καὶ τῆς ἐλαχίστης παρεκτροπῆς, εἰάν φέροι εἰπεῖν ἑκλεπτον κίβητον ἢ ἐπινόν οἶνον (1). ἦσαν δὲ ἀείποτε ὑπεζούσιαι τοῦ πατρὸς, ὑποχείριαι (in manu) τοῦ συζύγου, ἢ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν συγγενῶν, καὶ ἐθεωροῦντο μέλη ἄχρηστα οὕτως εἰπεῖν τῆς κοινωνίας. Μετὰ ταῦτα ὁμῶς, ὅτε ἡ πρόδοσις τῶν φιλελευθέρων ιδεῶν ἔφερε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν πληθείων (2), ἡ ἀκαταμάχητος ἐπιβρῶν τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν Ῥωμαίων νομοθετῶν, ἐμετρίασε τὸ ἀπόλυτον κράτος τοῦ οἰκογενειάρχου (3). ἡ δημοκρατικὴ ἐξουσία ἔρπασεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς πατρικῆς τὸ εἶδος· τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἀπεδόθη εἰς δικαστήριον οἰκογενειακόν συγκείμενον ἐκ τῶν πλησιεστέων συγγενῶν, καὶ ἡ προῖξ ἐχορήγησε πρὸς τὴν σύζυγον δικαιώματα, ἐπομένως δὲ καὶ ἐγγυήσεις. Ἀλλὰ χάρις εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ εἰς τὰ ψηφίσματα αὐτοκράτορος ὅχι Ῥωμαίου ἀλλὰ Βυζαντινοῦ, τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιεικειᾶς τὸ τοσοῦτον ἐγκωμιαζόμενον ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν, ἐπίτρεψε ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον ἐντελὴς στέρα δικαιοσύνη.

(1) Ὁρα φυλλάδ. 255, 261, 263 καὶ 272, σελ. 345, 500 583 καὶ 169.

(2) « Μεταξὺ τῶν λεπτομερειῶν, ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς νόμοις τῶν βαρβάρων κοινὰί τινες θεσμοὶ τοὺς ὁποίους καλὸν εἶναι νὰ καταδείξωμεν. » Εἰς δὲ τῶν θεσμῶν τούτων εἶναι « ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀρρένων ἐπὶ τῶν θηλέων. » Δ. Σ. Μαυροκορδάτος, Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ κληρονομίας ab intestat, Παρίσι. 1848.

(1) Πλίν. Φυσ. ἱστορ. Βιβλ. 14. Κεφ. 13.

(2) Michelet, Ῥωμ. ἱ. τορ.

(3) Δ. Σ. Μαυροκορδ. Δοκίμ. ἱστορ. κλ. Ῥωμαϊκῶν δίκαιον Κεφ. Β'.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ εἰσβολὴ τῶν ἀπαισίων τῆς Ἀσίας δεισιδαιμονίων διέσφαιρε τὴν αὐστηρότητα τῆς Ῥώμης (1), ἐνῶ συνεκεράτο ἡ θηριωδία τῶν ἀρχαίων ἡθῶν ἡ θρησκευτικὴ ἀσέλγεια ἦτο ἡ ψυχὴ τῶν δεισιδαιμονίων τούτων. Πανηγυριζομένων τῶν ὀργίων τῆς Μεγάλης Μητρὸς, αἱ δέσποιναι, λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ἐπράττον ἐν τῷ ναῷ ὅ,τι δὲν ἤθελον τολμήσει νὰ ἰδῶσιν ἐν τῷ θεάτρῳ. Γνωστὸν δὲ τί ἐβλεπον οἱ συχνάζοντες εἰς τὰ λατινικὰ θεάτρα, ὅπου ἠτιμάζοντο παρρησία γυναῖκες καὶ ἐκαίοντο ἄνδρες ὅπως παρασταθῶσι καὶ ἐμπράκτως οἱ ἔρωτες τοῦ Διὸς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἡρακλέους. Ὅτε ἐφάνη ὁ χριστιανισμός, ὁ δεσποτισμός τῶν Καισάρων, ἡ φιλοχρηματία, ἡ ἀκατάσχετος πρὸς τὸν φόνον ῥοπή τοσοῦτον εἶχεν διαφθεῖρει τὰς ψυχὰς, ὥστε ἡ πρόνοια ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἀποστείλῃ τοὺς βαρβάρους εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἵνα ἀναγεννήσῃ αὐτό.

B'.

Ἀρχαὶ τοῦ μεσαιῶνος.

Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ καταποντίσαντος τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν, τὰ πάθη καίτοι μεταβαλλόντα χαρακτῆρα, διετάραξαν ὅμως πολλάκις τὴν νέαν κοινωνίαν καὶ τὸν θρόνον τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν. Ἐὰν ὁ βάρβαρος ἀρχηγὸς δὲν εἶχε τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν δουλοπρέπειαν τοῦ Ῥωμαίου γερουσιαστοῦ, εἶχεν ὅμως θηριώδεις διαθέσεις, ἀκαταδάμαστον ἀλαζονείαν, ἀκατάσχετον κλίσιν πρὸς τὴν παραχρῆν, ἥτοι ἐλαττώματα ἅτινα μόλις ἐμετρίαζον τὸ λογικὸν καὶ ἡ θρησκεία ἄλλ' οὐδ' αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἦσαν μετριοπαθέστεραι, οὐδὲ κἂν ὑπέκρουον τὴν σφοδρότητα τῶν ἰδίων παθῶν. Τοῦ πρώτου χριστιανοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τοῦ Κλόβιου ἡ μήτηρ, καταλιπούσα τὸν σύζυγον, μετέβη πρὸς τὸν Χιλπερίκον καὶ εἶπεν αὐτῷ « Ἡξέω ὅτι εἶσαι δυνατός, ἀνδρείος καὶ ἐμπειρός, καὶ διὰ τοῦτο ἤλθον νὰ κατοικήσω μετὰ σοῦ· μάθε δὲ ὅτι ἐὰν ἐγνώριζον μακρὰν τῆς Γαλλίας ἄλλον ἐμπειρότερόν σου, θὰ διέσχίζον τὰς θαλάσσας ἵνα ὑπάγω νὰ σζήσω μετ' αὐτοῦ » (2). Ἀλλὰ καὶ ἡ Αἰγγων (Bouguignon) Κλοθίλδη, σύζυγος τοῦ Κλόβιου, ὅν αὐτὴ ἔσυρεν εἰς τὸν καθολικισμὸν, εἰ καὶ ἐπακαλεῖτο ἀγία, οὐχ ἦσαν ὅμως εὐαύμαζες τὴν δύναμιν καὶ τὴν πανουργίαν ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἐδιάλλακτον μνησικαλίαν τῆς βαρβάρου κοινωνίας εἶχεν ἀποβάλλει. « Προσέξατε, εἶπε πρὸς τοὺς τρεῖς αὐτῆς υἱούς, μὴ μετανοήσω ὅτι ἀνέθρεψα ἐπιμελῶς ὑμᾶς· ἐκδικήθητε ἐπιμένως τὸν θάνατον τῶν γονέων μου » (3).

Αἱ ἡγεμονίδες ὅσαι ἀνέπτυσσον πλείονα ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ καταστραφέντος ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἰδείκνυν χαρακτῆρα ταρα-

χοποιόν, ἴσον σχεδὸν πρὸς τὸν τῶν ἀνδρῶν οἷς ἤθελον νὰ καταφέρωσιν εἰς τὸ νὰ μιμήσωσι τὰ βάναισα αὐτῶν ἥθη. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ λογία καὶ ὠραία Βρουγγιλδὴ, ἥς ἡ ἀκάθεκτος πάλῃ πρὸς τὴν Φριδεγόνδην κατετάραξε τοσοῦτον χρόνον τὸ νέον βασιλείον τῶν Φράγκων (1). Ἡ μὲν Βρουγγιλδὴ εἶχε καὶ παιδείαν καὶ κομψότητα καὶ ἄλλοις, καὶ νοῦν ἐμπειρόν περὶ τὰ πολιτικά, ἡ δὲ Φριδεγόνδῃ ἐνέργειαν ἀκατάσχετον, καὶ ἀνένδοτον σκληρότητα, καὶ θέλησιν ἰσχυράν εἰς τὸ νὰ ἐξαφανίσῃ πᾶν ὅ,τι ἀντέκειτο εἰς τὴν φιλοδοξίαν αὐτῆς. Ἡ μὲν Βρουγγιλδὴ προεικόνιζε τὰς ἡγεμονίδας τοῦ μεσαιῶνος, τὴν Βέρθαν παραδείγματος χάριν καὶ τὴν Λευκὴν, αἵτινες ἐμελλον νὰ ἐπενεργήσωσιν ἰδιαζόντως ἐπὶ τὰ πολιτικά καὶ αὐτὰ τὰ θρησκευτικά, ἡ δὲ Φριδεγόνδῃ εἶναι ἐξ ἐναντίας τύπος τῶν βασιλίδων ἐκείνων, αἵτινες διετήρησαν καὶ μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν νεωτέρων χρόνων ὅλας τὰς θηριώδεις ὁρμὰς τῆς βαρβαρότητος. Ἀπέναντι τῶν ἀκαθέκτων τούτων ἀντιπροσώπων τῆς κτηνώδους ἰσχύος, πάντα τρέμουσι καὶ πάντα σιγῶσι. Τίς ἐπίσκοπος ἤθελε τολμήσει νὰ παλαίσῃ πρὸς τὴν Φριδεγόνδην ἢ ἄλλην παραπλησίαν; Ὁ δοῦλος κληρὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅστις ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ λαμβάνωσι καὶ νὰ ἀποπέμπωσι τὰς συζύγους αὐτῶν κατὰ τὰ ἴδια πάθη καὶ τὰς ὀρέξεις, δὲν εἶχε βεβαίως τὴν διάθεσιν ν' ἀντισταθῇ εἰς τὰς θελήσεις τῆς βασιλίσσης, προθύμου νὰ ρονεύσῃ ἀδιστακτικῶς πάντα ἀντίπαλον τῶν σχεδίων αὐτῆς (2). Ὁ βασιλεὺς Χιλπερίκος, ἀπιδρών τὴν Ἀνδοθέρην, ἀνεβίβασε τὴν Φριδεγόνδην, ὑπηρετίδα αὐτῆς, εἰς τὴν τάξιν τῶν βασιλικῶν ἐταίρων. Θέλων ὅμως ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σιγνιέρτος, σύζυγος τῆς Βρουγγιλδῆς καὶ βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας (ἀνατολικῆς Γαλλίας) νὰ νυμφευθῇ γυναῖκα ἐκ γένους ἐπισήμου, ἐζήτησε τὴν Γαλσουλίνην, ἀδελφὴν τῆς βασιλίσσης τῆς Αὐστρασίας ἢ δολοφόνου ὅμως Φριδεγόνδῃ κατέπεισε τὸν βασιλέα τῆς Νεστρίας (ἀρκτώας Γαλλίας) νὰ ἀπαγχονίσῃ αὐτήν· ἔκτοτε δὲ συνέστη πάλῃ σφοδρὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Βρουγγιλδῆς, ἥτις ἐπεχείρησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τῆς ἀθώας καὶ ἠπιόφρονος Γαλσουλίνης (3). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐφάνη εὐμενὴς πρὸς τὴν Αὐστρασίαν, ὅπου ἡ Βρουγγιλδὴ αὐλὴν ἔχουσα ὅλως ρωμαϊκὴν, ἠγωνίζετο νὰ εἰσάξῃ τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν. Ὁ Χιλπερίκος νικηθεὶς πανταχοῦ ἐκλείσθη εἰς Τόρνακον, οἱ δὲ ὑπῆκοι αὐτοῦ ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Σιγνιέρτον, ἀνυψώσαντες αὐτὸν ἐπὶ ἀσπίδος κατὰ τὸ ἔθος τῶν Φράγκων. « Τὴν ὥ-

(1) Μίχαελ τις ἱστορικός, ὁ Αὐγουστίνος Τιερρύ, διηγήθη τὴν πάλιν ταύτην μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ σοφίας. «*Une Reine des temps mérovingiens.*»

(2) Ἀνέγνωθι τὴν κατασκευατικὴν ἱστορίαν τοῦ *Prétextatus* εἰς τὸ ἀνωτέρω σύγγραμμα τοῦ Τιερρύ.

(3) Ὁ χαρακτὴρ τῆς Φριδεγόνδῆς, γυναῖκος Κλοθάρου τοῦ Δ', υἱοῦ τοῦ Κλόβιου, ἀντίκειται ὡς καὶ ὁ τῆς Γαλσουλίνης εἰς τὰ ἄγρια ἥθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὅρα τὴν περὶ αὐτῆς περιέργον Μαλέτην τοῦ Δ'γ. Τιερρύ εἰς τὸ ἀνωτέρω σύγγραμμα

(1) Μόνον οἱ ἐπιπόλαιοι ἢ συστηματικοὶ νέες ἐζήτησαν νὰ καταστήσωσι τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἔνοχον τῆς τοιαύτης διαφθορᾶς. Βεβαίως ἡ φιλοσοφία αὕτη εὐτε διέδωκεν οὕτε ὑπεστήριξε τὰ αἰσχυρὰ μυστήρια Κυβέλης τῆς Φρυγίας.

(2) Γρηγ. Τουρκιεῖς, *Hisst. Francorum*, Βελ. Α'. Κεφ. 12.

(3) Αὐτ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 6.

ραν εκείνην δύο υπερέχει τῆς βασιλίσσης Φριδεγόνδης, μαγευθέντες (1) παρ' αὐτῆς ἤλθον ἐπὶ τινι προφάσει πλησίον τοῦ Σιγνιέρτου, φέροντες μαχαίρας ἰσοδύλους, καὶ ἐπλήρωσαν αὐτὸν εἰς τὰς πλευράς. Οὗτος δὲ ἄρξας φωνὴν ἔπεσεν ἄπνους » (2). Ὁ βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας ἀφῆκεν υἱὸν ἀνήλικον τὸ ὄνομα Ἰλδεβέρτον.

Ὁ θάνατος τοῦ Σιγνιέρτου δὲν καθυσήχασεν ἔντολως τὴν ἐμπαθεὴ καὶ δραστηρίαν Φριδεγόνδην, εἰ καὶ πάντα ἐραίνοντο συντρέχοντα τὰς ἐπιθυμίας αὐτῆς. Ἐνῶ δὲ κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ ἐξοντώσῃ τὰ τέκνα τοῦ Χιλπερίκου, ἀπώλεσε τοὺς ἰδίους αὐτῆς συγγενεῖς. Ὅθεν δεινὴ ἀπελπισία κατεκυρίευσεν αὐτήν, ἀπελπισία ὁμοιάζουσα τύφιν συνειδήσεως. « Θηταυρίζομεν, εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, ἀγνοοῦντες διὰ ποῖον. Οἱ θηταυροὶ ἡμῶν, κατηρημένοι ὡς ὄντες ἐξ ἀρπαγῆς, δὲν ἔχουσι κυρίους. Τὰ ταμεῖα ἡμῶν πλήθουσιν οἴνου· εἴ τις ἀφθονος καίται εἰς τὰς ἀποθήκας ἡμῶν, καὶ τὰ κιδώτια ἡμῶν εἰσὶ πλήρη χρυσοῦ, ἀργύρου, πολυτίμων λίθων, περιθεραίων καὶ ἄλλων αὐτοκρατορικῶν κοσμημάτων (3). Καὶ ἰδοὺ ἀπωλέσαμεν ὅ,τι εἴχομεν ὠραιότερον! Ἄς παραδώσωμεν τῷ πυρὶ τὰ ἄδικα ταῦτα φορολογικὰ βιβλία· ἀρκετὸν εἰς ἡμᾶς ὅ,τι ἔρκει καὶ εἰς τὸν πατέρα σου. » Ἐπειδὴ δὲ ὁ φιλόαργυρος Χιλπερίκος ἐδίσταζε νὰ καύσῃ ὡς καὶ ἐκαίνη τὰ βιβλία· « Τί βραδύνεις; ἀνέκραζεν αὐτῇ ὀργίλως. Πράξον ὅ,τι μὲ βλέπεις πράττουσαν, ὥστε ἐάν ἀπολέσωμεν τὰ τέκνα ἡμῶν, ν' ἀπορῥύγωμεν τὴν αἰώνιον τιμωρίαν » (4).

Γεννηθέντος ἄλλου παιδίου ἡ βασιλίσσα ἐνόμισεν ὅτι ἐξίλεώθη ὁ οὐρανός· ἀλλ' ἔπειδὴ ἀπέθανε καὶ αὐτὸ, κατελήθη ὑπὸ μανίας ὁμοίας παραφροσύνης. Ἀποδίδουσα δὲ εἰς μαγείαν τὴν νέαν ταύτην τιμωρίαν τῶν ἐγκλημάτων αὐτῆς, κατεδίκασεν εἰς βασανιστήρια γυναῖκες τῶν Παρισίων, εἴτα δὲ καὶ εἰς θάνατον διὰ μαστιγώσεως ἢ πυρός (5). Τινὲς δὲ καὶ εἰς τροχούς ἐδέθησαν οἵτινες συνέτριψαν τὰ ὀστέα αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα ἐβρίθθησαν κατ' ἐπιταγὴν αὐτῆς εἰς τὸ πῦρ ἐνδύματα καὶ ἄλλα πράγματα πολυτίμα τοῦ παιδίου, εἰς τέσσαρας ἀμάξας περιεχόμενα. Ἠθέλησε μάλιστα νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀργυρὸς καὶ ὁ χρυσοῦς, « ὅπως μὴ μείνῃ μηδὲν ἀκέραιον ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς τὴν λύπην τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς (6).

Καὶ ὅμως μεταξὺ τῶν τόσων θλίψεων τῆς μητρικῆς αὐτῆς καρδίας, δὲν ἐλησμόνει τοὺς ἐραστάς. Ὁ

θάνατος τοῦ Χιλπερίκου ἀπεδόθη εἰς αὐτήν, ὡς φοβουμένην τὴν ὀργὴν τοῦ συζύγου.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν ταύτην τὸ κράτος τῶν Φραγκῶν ἐκυβερνήθη ὑπὸ δύο γυναικῶν. Ἡ μὲν Βρουγγιλὼν ἐκυβέρνησε τὴν Αὐστρασίαν καὶ Λιγγονίαν, ἡ δὲ Φριδεγόνδην τὴν Νεστρίαν, ἐντὶ τῶν ἀνηλίκων αὐτῶν υἱῶν. Αὕτη στερεώσασα τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ Κλοθαίρου τοῦ Η' δι' ἐγκλημάτων καὶ διὰ νικῶν κατὰ τῶν Αὐστρασιῶν, ἀπέθανεν ἔσχατος καὶ τιμωμένη μάλιστα. Ἡ ἐπιτυχία ἔρκει κατὰ τοὺς ἀπανθρώπους ἐκείνους αἰῶνας.

Ἀλλ' ἡ Βρουγγιλὼν ὑπῆρξεν ἥττον εὐτυχὴς κατ' ἀρχάς μὲν ἡ κυβερνήσις αὐτῆς ἐδοξάσθη· ἐτίμων αὐτὴν καὶ αὐτοκράτορες καὶ πάπαι καὶ βάρβαροι βασιλεῖς· προστάτευσεν τὰς τέχνας, κατέστρεψε τὰ εἰδωλὰ, διεβρύθμισε τὰ διεφθαρμένα ἔθνη τοῦ κλήρους ἐκκλησίαις καὶ κατεσκεύαζεν ὁδοὺς. Ἀλλ' ἔπειδὴ ἡ εἰς νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Αὐστρασίας καὶ Λιγγονίας τῇ συνδρομῇ τῶν Γαλλολατίνων, εἴλκυσε τὴν ὀργὴν τῶν Λιούδων (1). Συγχρόνως δὲ ὑπέπεσεν εἰς τὴν ὀργὴν καὶ Ἰρλανδοῦ τινος μοναχοῦ ἀπολαύοντος μεγίστης δημοτικότητος, τοῦ Κολομβάνου, ὅστις κατέκρινε τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς πρὸς τὰς παρακτροπὰς τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς Θεοδώριку, βασιλέως τῆς Λιγγονίας. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἀριστοκρατία τῶν τριῶν φραγκῶν βασιλείων, Νεστρίας, Αὐστρασίας καὶ Λιγγονίας, συνεννοήθη μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο αὐτῆς ἐγγόνων Θεοδώριку καὶ Θεοδωδέρτου, κατὰ τῆς γραίας βασιλίσσης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεστρίας Κλοθαῖρος, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν μεγιστάνων, ἐρόνευσεν τοὺς δικαδύλους αὐτῶν, πρὶν ἢ ἐξοντώσῃ τὴν μάμμην αὐτῶν, ἃ ἔπειτα δὲ βασανίσασα διαφοροτρόπως ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, περιέφερεν αὐτὴν ἐπὶ καμήλου δι' ὅλου τοῦ στρατοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔθεσεν ἀπὸ τῆς κόμης, τῶν ποδῶν καὶ ἐνός βραχίονος εἰς τὴν οὐρὰν μακρῶδους ἵππου, ὅστις τρέχων καὶ λακτίζων ἀκατάσχετος διεμέλισεν ἀνήμερος αὐτήν. »

Οὕτως ἀπέθανεν ἄνισον πάλιν ἐπιχειρήσασα πρὸς τὴν βάρβαρον ἀριστοκρατίαν ἡ ἐνδοξὴ βασιλίσσα, ἥς τὰ δυστυχήματα προσκονίζουσιν ἀκριβῶς τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαιῶνος. Ἀλλὰ διὰ τῶν τραγικῶν τούτων ἀρχῶν δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐποχὴν, καθ' ἣν, χάρις εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν, αἱ γυναῖκες ἀπέκτησαν τέλος πάντων δικαιοῦματα καὶ προνόμια, μηδέποτε παραχωρηθέντα αὐταῖς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἐτι ἐπιμόνως ἀποκρουόμενα ὑπὸ τῶν θρησκευτῶν τῆς Ἀσίας (2).

(1) Ἡ λέξις αὕτη ἦν μεταχειρίζεται σύγχρονός τις ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἡμιβάρβαροι ἐκαίνοι γυναῖκες πρὸς τῇ βίᾳ παρελάμβανον βοήθην καὶ τὴν πανουργίαν.

(2) Γρηγ. Τουρογιεύς Βιβλ. Δ', κεφ. 52.

(3) Ἡ ἀπαριθμησις αὕτη ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τοὺς βασιλεῖς τῶν ὁμηρικῶν χρόνων.

(4) Γρηγ. Τουρογιεύς, Βιβλ. Ε', κεφ. 35.

(5) Αἱ ἀπάνθρωποι αὗται τιμωρίαι κατὰ τῶν λεγομένων μάγων διετηρήθησαν μέχρι τοῦ αἰῶνος τοῦ Μολιέρου. "Ora Fiquier, Hist. du merveilleux dans les temps modernes. Les diables de London.

(6) Γρηγ. Τουρογ. Βιβλ. Σ', κεφ. 35.

(1) Lendus, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ lunde, σημαίνει εἰς ἀνθρώπους ἢ ὑπηκόους. Οἱ Γερμανοὶ ἐνέμαζον οὕτω τοὺς συναρόφους, τοὺς πιστοὺς τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγῶ, ἐκείνους οὗς εἶχεν ἐξουκειωθῇ διὰ δόρων, οἶον ὀπλίων, ἵππων καὶ τῶν τοιούτων. Μετὰ τὴν κατάρσιον τῶν βορβάρων εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαιοῦ κράτους, ἐνεμάσθησαν ἡμιῶν οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ συντρώγῃ μετ' αὐτοῦ. Σ. ΠΑΝΔΩΡΑ.

(2) Ἡ θρησκεία τῶν Φραγκῶν ἢ τοῦ Βουδδᾶ καὶ ἡ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ἵνα δὲ συλλάβωμεν ἰδέαν τινὰ τῆς ἀλαθρείας ἐνέργειας τῶν θρησκευτῶν τούτων ἐπὶ τὴν γυναῖκα, ἀρκεῖ νὰ εἰ-

Γ'.

Ἀνάπτυξις τῆς ἐπιβρότης τῶν γυναικῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι κατώκουν εἰς τὰς πόλεις· κατὰ τὸν μεταίωνα ὁμοίως ὁ ἀγροτικὸς βίος ἐγένετο συνήθης πανταχοῦ, καὶ ἐπὶ βράχων καὶ ἐν ἐρημίαις ἀνηγέρθησαν οἰκήματα· ἐπειδὴ δὲ ὁ πόλεμος ἦτο ἀδιάκοπος, ὠχυροῦντο ὅλαι αἱ οἰκίαι τῶν μεγιστάνων. Ἡ ἐμπόλεμος αὕτη κατάστασις, ἐγένετο μὲν πρόσκομμα εἰς τὴν ταχυτέραν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἀπέθαιεν ὁμοίως πωτηριωδεστάτη εἰς τὴν οἰκογένειαν. Τὸ πάλαι αἱ οἰκογένειαι ἐθυσιάζοντο χάριν τῆς πολιτείας· ἀλλ' ἐπὶ τῶν τιμαριωτικῶν χρόνων ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἐναντίας μὴ ζῶν πλέον ὥς ἄλλοτε ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐρρόντιζε διὰ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα, διὰ τὰ ἀγαπητὰ λέγω ταῦτα ὄντα, ἅτινα προστάτουμε διὰ τοῦ ἰδίου ξίφους ἐν τῇ ἐστία αὐτοῦ. Ἰδοὺ πῶς ἡ γυνὴ ἀπέκτησε τὸ αἶσθημα τῆς ἀξίας καὶ τὴν πεποίθησιν τῆς ἀκαταμάχητου αὐτῆς ἐπιβρότης, καὶ κατέσχε τοσοῦτον ἀξιόλογον θέσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀριστοκρατῶν ἦτο μέγας (1), ἡ ἐπιβρότη αὕτη διεδόθη ἐν τάχει καὶ κατέστη μέχρι τῆς μέσης τάξεως, ἣν παρίστα ὁ δῆμος (2), μετ' οὗ πολὺ δὲ καὶ μέχρι τῆς ἀγροτικῆς, δούλης μὲν, ἥς ὁμοίως τὴν δουλείαν ὑπέσκηπτεν ἡ δύναμις τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Δὲν διστάζομεν ἄρα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ὁ μεσαιών, καὶ τοι πολυτάραχος, διὰ τὰς γυναῖκας ὁμοίως τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὑπῆρξεν ἀναιμωσύνητος ἐποχὴ προόδου, εἰ καὶ οὐχ ἴσως εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐκδοῦσιν τὴν περιώνυμον Νεκρὴν ΡΚΗ', ἐξήλειψεν ἐνδόξως τὰ τελευταῖα ἔχνη τῆς πρὶν κληρονομίας, καταργήσας πᾶσαν διαφορὰν μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐπειδὴ δὲ τῶν βαρβάρων οἱ νόμοι ἦσαν ἥττον ἐπικρατεῖς (3), τὸ δικαίωμα τοῦ κληρονομεῖν εἶχε πολὺ σπουδαιότητος συνεπειὰς κατὰ τὴν Δύσιν ἢ κατὰ τὴν Ἀνατολήν· διότι ἡ κληρονομία ἐπλάττε καθήκοντα κοινωνικά, τὸ δὲ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἐδίδε τὸ τῆς διοικήσεως καὶ αὐτὸ πρὸς τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς. Καὶ μὲν ἡ ἀρχαία παράδοσις δὲν εἶχε πάντῃ ἐξαλειφθῆ, διότι τὰ ἄρρενα ἐκληρονόμουν ἐν πρώτοις τιμάρια· ἀλλ' ἐλλειπόντων τοιούτων, ἐκληρονόμουν καὶ γυναῖκες καὶ ἀπέλαυνον τῶν ἐξ αὐτῶν πολλῶν προνομίων. Ἰδοὺ διὰ τί εἶχον ὑποτελεῖς, καὶ προέδρευον

πῶμεν ὅτι μὲν ἡ τοῦ Βούδα ἔχει τριακόσια ἑκατ. μύρια ὀπαδῶν!

(1) Ἐν Γαλλίᾳ ὑπῆρχεν ὑπὲρ τῶν ἐν ἑκατομμύριον εὐγενῶν ὁ Κ. Lavoillée συνέγραψεν εὐφυῶς παράλληλον τοῦ τιμαριωτικοῦ καὶ τῆς ἀθηναίας δημοκρατίας. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δούλων, ἡ δημοκρατία αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς πολίτας πάντα τὰ προνόμια ὅσων ἀπέλαυνον αἱ τιμαριῶται. Ἡβ. Vailhon, Histoire de l'esclavage.

(2) Ὁρ. Aug. Thierry, Lettres sur l'hist. de France καὶ Hist. du tiers état.

(3) Ὁ νόμος τῶν Βυζαντινῶν συμφωνεῖ σχεδὸν πρὸς τὴν ἀνωτέρω Νεκρὴν. Ὁ δὲ Cappelletti, Barbarorum leges antiquae,

δικαστηρίων, καὶ ὠδήγουν στρατοῦς. Καὶ ἐπειδὴ ἡ βασιλεία ἦτο ἴση πρὸς τὰ τιμάρια, εἶχον καὶ αὐταὶ τὸ δικαίωμα νὰ φέρωσι τὸ διάδημα τῶν βασιλέων ὅπως καὶ τὸ στέμμα τῶν δούκων καὶ τῶν βαρόνων. Ἀλλ' εἰς τινα κράτη, ἕνεκα ἰδιαιτέρων τινῶν περιστάσεων, ἐγένετο ἐξαιρέσις· ἡ Γαλλία παραδείγματός χάριν ἀφῆκεν εἰς μόνους τοὺς ἀνδρας τὸ στέμμα τοῦ Κλόβις καὶ τοῦ Καρολομάγνου, δὲν παρεγνώρισεν ὁμοίως καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς νεωτέρας νομοθεσίας. Ἐπὶ Λοδοβίκου τοῦ Ζ', ἐπαρχία ὅπου ἐπεκράτει ὁ ῥωμαϊκὸς νόμος, δὲν ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπονέμειν τὴν δικαιοσύνην (1) τῆς Ἑρμιγγάρδης, ὑποκομήσσης Ναρβόνης, τῆς τοσοῦτον ἐξυμνηθείσης ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ποιητῶν, καὶ κυβερνησάσης ἐπὶ πεντηκονταετίᾳ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ σταθερότητος τὴν ἐπαρχίαν αὐτῆς. « Δέγετε, ἔγραψεν αὐτῇ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ὅτι αἱ δίκαι διεξάγονται αὐτῶς κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς νόμους ἀπαγορεύοντας εἰς τὰς γυναῖκας τὸ δικάζειν· ἡ συνήθεια τῆς ἡμετέρας βασιλείας εἶναι πολὺ δικαιοτέρα· διότι ἐπιτρέπει εἰς τὰς γυναῖκας τὸ κληρονομεῖν ἐν ἐλλείψει ἀρρένων, καὶ τὸ διαχειρίζειν τὴν ἰδίαν περιουσίαν. Ἐνθυμήθητε ὅτι ἀνήκετε εἰς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν, καὶ ταύτης τὰ ἔθιμα θέλομεν ν' ἀκολουθῆτε. . . » Ἄν καὶ εἴσθε γυνὴ, προστάσσομεν ὁμοίως νὰ μὴ ἀποφύγη μηδεὶς τὴν ἡμετέραν δικαιοδοσίαν (2).

Δ'.

Λύξεσις τῆς ἐπιβρότης τῶν γυναικῶν διὰ τῆς τῶν ἱπποτῶν τάξεως.

Ἡ πεποίθησις δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀρχεῖν ἐπὶ τοσοῦτον ἐστρεώθη, ὥστε ὁ θεμελιωτὴς τοῦ ὀνομαστοῦ μοναστηρίου τοῦ Fontevrault, Ῥοβέρτος Ἀρβρισέλ, θεωρούμενος ὡς ἅγιος, ὑπέβαλε τοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ἡγουμένης, ἵνα ἀνενθυμίσῃ ὅτι μετὰ τὴν σκλήρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὑπετάχθη εἰς τὴν Παναγίαν· αὕτη δὲ ἡ ἡγουμένη ἀπηλλάγη διὰ παπικοῦ χρυσόβουλλου (1113) πάσης ὑποταγῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον. Ὁ κανὼν οὗτος τοῦ Fontevrault (3) δεικνύει τὴν τάξιν τὴν δοθεῖσαν παρὰ τῶν ἱπποτῶν εἰς τὴν τιμαριωτικὴν κοινωνίαν (4). Αἱ γυναῖκες, ὧν ἡ ἐπιβρότη κῆ-
ξανεν ἀδιακόπως εἰς τὴν τιμαριωτικὴν αὐτῶν περιοχὴν, ἐκτεθειμέναι ἐκτὸς αὐτῆς εἰς τὴν κτηνωδίαν ἐποχὴν πολέμων καὶ ταραχῶν, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς νέους εὐγενεῖς νὰ ἀφιερῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀσθενῶν, τῶν ἀπροστατεύτων δυστυχῶν, τῶν ἀόπλων ἐσρέων, καὶ τοῦ γένους τοῦ ἐκτεθειμένου κατὰ τὴν αἰώνιον ταύτην πάλην εἰς μεγά-

(1) Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἡ λειτουργία αὕτη ἀπονέμεται μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας.

(2) Duchène, τόμ. Δ', σελ. 932.

(3) Τὸν μεταίωνα ὑπῆρχεν τοιοῦτοι κανόνες καὶ εἰς Montivilliers (ἐν Νορμανδίᾳ), εἰς Conversano (ἐν Ἰταλίᾳ) εἰς Les Huelgas (ἐν Ἰσπανίᾳ), κλ.

(4) Ὁρ. Lacurne de Sainte-Palaye, mémoires sur la chevalerie.

λας περιφρονήσεις. « Τότε ἀντί Θητῶν ἀρπαζόντων γυναῖκας καὶ Ἰασόνων παραβιπῶν τοῦ ἰδίου λόγου, ἐγεννήθησαν οἱ Ἑδουάρδοι, οἱ Δυγεσκλῖνοι καὶ οἱ Βαλιάρδοι (1). Ἡ τάξις αὕτη, γεννηθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ, ὅτε Ἑρρίκος ὁ Α' ἐβασίλευε τῆς ἀρειμανίου Γαλατίας, ἐγένετο ἐντὸς ὀλίγου πάγκοινος. Ὡς καὶ ὁ σύζυγος τῆς Ἀννης τῆς Ῥωσσίας οὐδὲν ἔπραξεν ἵνα διαδώσῃ αὐτὴν ἐκείνη ὅπως διέδωκε καθ' ὅλην τὴν Δύσιν νέας ιδέας καὶ νέα ἥθη, ὧν ἡ Γαλλία ἦτο γενναία ἐστία, δώσασα εἰς τὸν ἔρωτα χαρακτῆρα ἱερὸν, ὅπως ἀγνωστον τοῖς ἀρχαίοις, οἵτινες ἔλεγον κτηνωδῶς διὰ τοῦ στόματος τῆς κήνσωρος Μετέλλου τοῦ Νουμιδικοῦ. « Ἐάν ἡ φύσις εὐεργετοῦσα τὸ ἀνθρώπινον γένος προῆγεν ἡμᾶς εἰς τὸν κόσμον ἀνευ τῆς βοηθείας τῶν γυναικῶν, θὰ ἤμεθα ἀπληλαγμένοι ὀχληροτάτης συναδίας » (2).

ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΙΣ

τῶν ἀρχῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

—ooo—

Τὴν 4 Ὀκτωβρίου περὶ τὴν 11 ὥραν π. μ. ἐτελείσθη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἡ ἐγκαθίδρυσις τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, ἥτοι τοῦ πρυτάνεως Κ. Ἀσωπίου, τῶν κοσμητόρων καὶ τῶν νέων μελῶν τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου. Κατὰ τὸ ἔθος δὲ ὁ τοῦ προηγουμένου ἔτους πρύτανης Κ. Α. Πάλλης, καταθέτων τὴν ἐξουσίαν ἔδωκε λόγον τῶν τε ἰδίων πράξεων καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐν γένει διὰ τῆς παρατιθεμένης ἀξιολόγου ἐκθέσεως· μετ' αὐτὸν δὲ ὡμίλησεν ὁ νέος πρύτανης, οὗ τιμος τὸν λόγον θέλομεν φροτίσει ὡσαύτως νὰ δημοσιεύσωμεν.

Π ρ ο ο ί μ ι ο ν .

Ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ὁμογνωμόνως πάντες οἱ Πρυτάνεις ἐνόμισαν πρέπον νὰ ἀπευθύνωσι τὴν λογοδοσίαν αὐτῶν οὐ μόνον πρὸς τοὺς Καθηγητάς καὶ φοιτητάς, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐντιμὴν ὁμήγυριν τῶν συνεργομένων ἐν τῇ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀγομένῃ ταύτῃ ἐορτῇ, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας τοὺς ὁμογενεῖς· διότι τὸ Πανεπιστήμιον κτῆμα τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων ἐθεωρήθη. Ἐκ πολλῶν δὲ ἐγένετο ἤδη γνωστὸν ὅτι πάντες οἱ φιλογενεῖς ἀντιγινώσκουσι μετὰ πολλῆς προθυμίας τὰς τῶν Πρυτάνεων λογοδοσίας, ἵνα μάθωσιν ἐξ αὐτῶν τὴν πρόοδον τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἑκπαιδευτηρίου. Ἐνεργεστάτη δὲ ἀπόδειξις ὅτι οὗτοι τὰ μέγιστα κήδονται τῆς

ἐπὶ τὰ πρῶτα πορείας τοῦ ἔθνους ἡμῶν εἶναι ἡ τοῦ Καταστήματος τούτου τῇ συνδρομῇ αὐτῶν οἰκοδόμησις, ἡ ἀνέγερσις τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ἡ διατήρησις οὐκ ὀλίγων ἀπόρων φοιτητῶν, ὁ πλουτισμὸς τῆς Βιβλιοθήκης, τῶν Μουσείων καὶ λοιπῶν Συλλογῶν, αἱ ἀγωνοθεσίαι καὶ βραβεύσεις τῶν ἀριστευόντων καὶ τσαῦτα ἄλλα ἀγαθὰ, ἅπερ μεγαλοδωρῶς τῇ κοινῇ πατρίδι καθ' ἐκάστην ἐπιδαψιλεύουσιν. Ἡ δὲ γείτων τοῦ Πανεπιστημίου ἤδη ἀναγειρομένη Ἀκαδημία, ἥτις ἔσεται τὸ κατοικητήριον τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, τρανῶς λαλεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπαραμύλλου φιλογενείας τοῦ Σίμωνος Σίνα. Ὅθεν νομίζω ὅτι ἐν τοιαύτῃ πανηγύρει ἀρμόζει δημοσίως νὰ ἀπονείμωμεν αὐτοῖς ὅ,τι τοῖς εὐεργέταις παρὰ τῶν εἰς πεπονθότων ὀφείλεται, ὅς ἐστὶν ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀκήρατος ἔπαινος.

Ἀλλ' ἔτι μείζων ἔπαινος ὀφείλεται πρὸς ἐκείνους τῶν φιλογενῶν, οἵτινες εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐσχάτην ἔκειτο ἀμάθειαν, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὴν μνήμην αὐτὴν τῆς εὐκλεοῦς αὐτοῦ καταγωγῆς, ἐφρόντισαν περὶ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς διὰ ταύτης ἀναζωπυρήσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος.

Καὶ τίς ἐλπισμόνησεν ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐκδιδόμενα καὶ συγγραφόμενα δαπάναις τῶν Ζωσιμάδων ἐδημοσιεύοντο καὶ δωρεὰν εἰς πάντα τὰ Ἑλληνικά Σχολεῖα διενέμοντο; Ἐνόησαν θεῖα ἐπιπνοῖα οἱ εὐεργέται οὗτοι τοῦ ἔθνους, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι ἡ ἀγκυρα τῆς σωτηρίας, τὸ μόνον μέσον τῆς παλιγγενεσίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν χρόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ παιδεία ἐθεωρεῖτο τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τὸ ἀσάλευτον στήριγμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης, μόλις εἰκοσαετῆς νεανίας, διανοούμενος τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ δούλων Ἑλλήνων ἐφαντάζετο νίκας κατὰ βαρβάρων καὶ στρατηγικοὺς θριάμβους, ὁ Σωκράτης ἀναμνησκὼν τὰ ἀπειρα πλοῦτη καὶ μεγάλα πολεμικά μέσα τῶν Περσῶν, προτρέπων δ' ἄφ' ἑτέρου αὐτὸν εἰς τὴν παιδείαν, ἔλεγεν αὐτῷ· Ἦθελε θαυμάσει ἡ Ἀμφιστρίς, ἡ σύζυγος τοῦ Ξέρξου, ἡ κεκτομένη πολλὰ καὶ ἀγαθὰ κτήματα εἰς τὸν κόσμον αὐτῆς μόνον ἐξυρμημένα, ἐάν ἐμάνθκην ὅτι ἔχει ἐν νῷ νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς ὁ υἱὸς τῆς Δεινομάχης, ἥτις μόλις πεντήκοντα μνῶν, τούτέστι πέντε χιλιάδων δραχμῶν, ἀξίας κόσμον ἐκέκτητο, καὶ τοι τὸ γένος κατάγουσα ἐξ ἐνὸς τῶν λαμπροτέρων καὶ εὐγενεστέρων οἴκων τῆς πρωτοπόλεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἄγνοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὕτη τοῦ Ἀρταξέρξου τὸ ἀπαίδευτον καὶ ἀνήλικον τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤθελεν εἰπεῖ, ὅτι « Οὐκ ἔσθ' ὅτῳ ἄλλῳ πιστεύων οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπιχειρεῖ πλὴν ἐπιμελεῖα τε καὶ σοφία· ταῦτα γὰρ οὐ μόνον ἀξία λόγου ἐν Ἑλλήσι. »

Οὕτω καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς φιλογενεῖς τὴν παιδείαν ὡς μόνον ἀξίον λόγου ἐν Ἑλλήσι θεωρήσαντες ἐμερίμνησαν καὶ μεριμνῶσι καὶ πολλὰς προσπάθειας καταβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἔθνους ἐκπαιδεύσεως. Ὅθεν νομίζας καὶ δίκαιον καὶ πρέπον καὶ τῇ δημοτε-

(1) Diction. de la Conversation, ἑρμ. Chevalerie.

(2) Aulu-Gelle, I, 16.